

ROND DE SCHUTSBOOM

PERIODIEKE UITGAVE
VAN DE HEEMKUNDEKRING
DE VYER HEERTGANGHEN
GOIRLE

**Unieke gelegenheid
voor
BRUILOFTEN
PARTIJEN
en alle
FAMILIEFEESTEN**

**CAFÉ-RESTAURANT
„DE LINDE”**

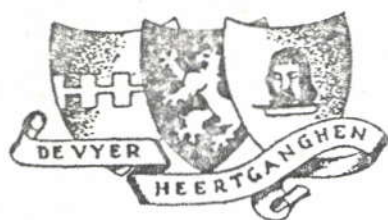
C. v. d. Brand

Ook voor een etentje met familie
of vrienden in „DE LINDE”

Gaarne vooraf even bellen.

GEZELLIG UIT – GOED VOOR U

Dorpsstraat 52, 5051 CL Goirle
Telefoon 013 - 34 13 66

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN“
GOIRLE

secretariaat: R. Bunchestraat 2, 5051 KX GOIRLE. 013-342973
redactie: Vennsweg 11, 5051 BN GOIRLE. 013-342182

jaargang: 5

nummer: 2

augustus 1985

INHOUDSOPGAVE

* In Memoriam A.C. Hoogendoorn	blz.	2
* Onze vroede vaders van weleer: - Ad Houtepen
Het ijdel gebruik van Gods Heilige Naam		3
* Kringaktualiteiten
- Restauratie Kapel Sint Jansgool op Nieuwkerk -
J.C.J. Hoogendoorn		4
5
* Genealogie: Onze familienaam - 2 - J. wijdemans		6
* De Kempen en zijn volk -2- Willy van Rooy		14
* Tussen Ley en die Gemeynackeren:
Ons eerste bedehuis, de Quarta Capella -
J.C.J. Hoogendoorn		16
* Een brief uit het leger van Napoleon -
Frans Timmers		20
* De oliemolen in de Dorpsstraat - J.C.J. Hoogendoorn		29
* Uit de koker van Cees Robben over Goirle:
Het oudste doopboek van Goirle en wat dies meer zij ..		32
* Stilstaan in de kruidentuin:
Het Huislook - Ton Sas		38

Op 27 juli 1985 overleed de heer A.C. Hoogendoorn. Hij was een van de oprichters van onze Heemkundige Kring, jarenlang bestuurslid en sinds vorig jaar lid van ons Seniorenconvent. Hij verrichtte ook veel heemkundig onderzoek.

Hieronder volgt het 'In Memoriam' geschreven door Willy van Rooij, eveneens mede-oprichter en lid van het Seniorenconvent van onze Heemkundige Kring.

IN MEMORIAM JANUS HOOGENDOORN

Een mens die zoveel is gegeven
Die leeft zeer lang,
hij heeft een dubbel leven.

Ondanks deze wijze woorden hadden wij hem een langer leven gegund. Het heeft niet mogen zijn.

Wij zullen niet dieper ingaan op zijn gelukkig huwelijksleven, zijn niet-aflatende zorg voor zijn gezin en na het overlijden van zijn lieve vrouw de zorgende hulp voor zijn kinderen. Deze feiten zijn bij zijn begrafenis en in de Goirlese media uitvoerig aangetoond.

Wij, als heemmenschen, kenden en waardeerden hem als een doortastend bestuurslid, die zich met hart en ziel inzette voor deze, voor hem zo dierbare, Heemkundige Kring.

Bij zijn begrafenis op 31 juli werden door Pastoor Jansen woorden aangehaald die St. Job gebezigd zou hebben in het Oude Testament;

Ware alle waarheden maar met een lans in de rotsen gebijteld, diep geëtste sporen die nooit zouden zijn uitgewist.

Janus zocht naar zulke sporen waar het de historie van ons dorp of personen betrof. Zijn vele publicaties in het Goirles Belang en in ons eigen orgaan hebben dat vaak aangetoond. Vooral toponiemen waren voor hem een geliefkoosd terrein. Niets ontging hem en niets ontsnapte aan zijn speurende honger naar het vaak in nevels gehulde verleden.

In onderlinge gesprekken zal Janus nog vaak gememoreerd worden.

ONZE VROEDE VADEREN VAN WELEER —

HET IJDEL GEBRUIK VAN GODS HEILIGE NAAM

In de vergadering van de gemeenteraad van 21 november 1927 werd het verzoek gedaan een regeling te treffen waarbij vloeken en het ijdel gebruik van Gods H. Naam wordt verboden.

Antwoord van de voorzitter:

Een dergelijk verzoek heeft ons al eerder bereikt. Burgemeester en Wethouders zijn echter van oordeel dat in Goirle het vloeken in het openbaar zo weinig voorkomt, dat er geen aanleiding bestaat tot een verbod.

Het schreeuwen en tieren in het openbaar, waaronder ook vloeken valt, is al reeds bij verordening verboden.

Overigens is het ijdel gebruik van Gods H. Naam zo'n rekbaar begrip dat het moeilijk is te definiëren.

COMMENTAAR VAN DE REDAKTIE VAN 'GOIRLESE TOESTANDEN'.

Het verzoek om een vloekverbod werd terecht afgewezen; eerstens omdat het heel moeilijk is om vast te stellen wat onder vloeken wordt verstaan en misschien nog moeilijker om uit te maken wanneer er sprake is van het ijdel gebruik van Gods H. Naam.

Dit hangt helemaal af van de godsdienstige levensbeschouwing. De fijne protestant vindt 'God bewaar me' een ijdel gebruik maken van Gods Naam. De katholieke kerk ziet er geen been in om dat honderd maal per dag te gebruiken.

Daarenboven merkte de burgemeester terecht op: de politie-verordening verbiedt reeds het 'schreeuwen en tieren' op de openbare weg. Een vloekbeest is dus ook zonder een afzonderlijke bepaling wel te achterhalen.

PRESENTIEGELD

het presentiegeld van de raadsleden is thans hoofdelijk geregeld op f 3,-- per vergadering. Een behoorlijk bedrag, dat een goed raadslid dat zijn zaken goed nagaat en bestudeert, gerust mag hebben.

OPHELDERING GEVRAAGD

In de vergadering van 28 October 1927 wordt besloten; 'de vluchtelingenkeet te verkopen, mits zij niet als woning in gebruik wordt genomen. Ook de oude bomen moeten gerooid worden.'

Wie weet waar deze keet stond en zo ja, wanneer en hoe ze is gebruikt?

Ad Houtepen.

Uit: 'Goirlese Toestanden, verschijnt als het nodig is.'

kring- actualiteiten

De afgelopen maanden heeft ons museum weer een grote schoonmaakbeurt gehad.

Er zijn zelfs nieuwe gordijnen gehaakt voor de ramen. De dames die zich hiervoor belangeloos hebben ingezet, willen wij namens de Heemkundige Kring hartelijk bedanken.

Bedankt Lisa, Leny, Ludy, Gerda, Bets, Francis en Will.

HET BESTUUR.

RESTAURATIE KAPEL SINT JANSGOOL OP NIEUWKERK.

In 1639, tien jaar na de val van 's-Hertogenbosch, toen in Staats-Brabant de Katholieke Eredienst verboden was, bouwde de Goirlese gemeenschap geleid door pastoor Anthony Schoeffers (óf Soffaers) een grenskerk op 'konings bodem' net over de grens op Poppels grondgebied. Daar kerkte Goirle tot 1680, toen men verlof kreeg om in het dorp nabij de watermolen een schuurkerk te bouwen.

Daar men gewoon was om op de zondag in het octaaf van het feest van de patroonsheilige Sint Johannes de Doper op 29 augustus, een plechtige processie te houden en daarna kermis te vieren, trok men vanaf 1680 jaarlijks weer naar Nieuwkerk om na een plechtige H.Mis in de grenskerk er processie te houden en kermis te vieren, allemaal 'paapse stoutigheden' die in het dorp niet waren toegestaan.

Hieraan maakte bisschop Welcoens van Antwerpen in 1679 een einde en dan blijft de grenskerk van Goirle, ook wel St. Jansgool of 'Goolse kluis' genoemd eenzaam achter en raakt van jaar tot jaar steeds meer in verval.

Op 30 augustus 1810 neemt het kerkbestuur van Goirle dan ook het besluit de bouwval van de grenskerk te slopen en de afbraak te verkopen.

In de verkoopakte kan men lezen dat de afbraak vóór 31 december 1810 door de koper geruimd moet zijn.

Wanneer precies op de gewijde grond van de grenskerk de herinneringskapel, het St. Janskapelletje, gebouwd is, weten we niet, waarschijnlijk kort na 1810.

Een opgraving van onze kring in 1976 toonde aan dat de achtergevel van de kapel aan de zuidzijde en de zijmuur aan de oostzijde op de oude fundering van de grenskerk zijn gebouwd.

Dit kapelletje nu op haar beurt en mede door vernielzucht een bouwval geworden, wordt nu met medewerking van Baron A. De Jamblinne door de heemkundekringen 'Nicolaus Poppe-lius' uit Poppel en 'De Vyer Heertganghen' uit Goirle gerestaureerd.

Willy van Rooy heeft van het bekende schilderij van Sint

Jansonthoofding uit de parochiekerk van St. Jan een reproductie gemaakt, die een plaats zal krijgen in de kapel.

De werkzaamheden zijn thans zo ver gevorderd dat aan het interieur begonnen kan worden. Het zou mooi geweest zijn als dit historisch monumentje voor Goirle op 29 augustus gereed zou zijn geweest, doch helaas, dat zit er waarschijnlijk niet in.

J.C.J. Hoogendoorn.

GENEALOGIE

Dat 'Rond de Schutsboom' gelezen wordt, blijkt wel uit het feit dat er op ons artikel 'genealogie: onze familienaam 1' uit de vorige aflevering een reactie binnenkwam.

Zoals beloofd zullen we deze verbeteringen of aanvullingen telkens vermelden.

van de heer P. Wuisman, onze streekarchivaris, kregen we de volgende aanvulling op de naam 'Admiraal'.

Hij zegt dat hij bij een genealogisch onderzoek in Amsterdam bij de oudst bekende voorvader van een familie Admiraal in de 18e eeuw terecht kwam bij een vondeling die werd aangetroffen op de stoep van het huis van een admiraal.

Verder vermeldt de heer Wuisman, dat in het vondelingenboek van het Amsterdamse aalmoezeniersweeshuis aan de Prinsengracht, verschillende voorbeelden van naamgeving te vinden zijn van kleintjes die op een bepaalde plaats gevonden zijn; bijvoorbeeld 'de Meester' of 'Advocaat'. Namen voor kinderen die gevonden zijn op de stoep van een jurist.

Ook is een geval bekend van een vondeling die werd neergelegd aan de Overtoomse Sluis; deze heet 'van de Sluis'.

Tot zover deze aanvullingen, waarvoor wij de heer Wuisman dankbaar zijn.

We gaan nu verder met de letter 'B' van onze ledenlijst.

ONZE FAMILIENAAM -2-

BACKX - BAKS - BACS - BAX;

1. zoon van Bak (pn) afgeleid van Bagahand of Bagamar, een oude Hoogduitse naam die 'vechten' betekent.

Al in 1400 komt deze naam in Goirle voor.

2. Bak betekent ook: lange heuvelrug of hoogte.

Als we dan de -s als 2e naamvals -s gebruiken, dan zou de bewuste persoon afkomstig kunnen zijn van een bepaalde heuvelrug of hoogte.

3. De 'a' is in de loop der tijd ontstaan uit een 'e'. dan komt de naam van Becs of Beek. zie vorige aflevering.

DE BEER;

Dit kan een bijnaam zijn geweest. Men zegt wel eens van een persoon die er sterk en krachtig uitziet of het ook is 'dat is een beer van een kerel'.

BELKSMA;

waarschijnlijk een Friese of Groningse naam.

-ma betekent 'afstammeling van'. Belks zou ontstaan kunnen zijn uit de pn. Bliko.

BERENS - BEERENS - BERENDS - BEEREND(T)S;

zoon van Berend. De -d is in de loop der jaren verdwenen, omdat hij in de uitspraak niet hoorbaar is.

Berend is afgeleid van Bernhard. Het is een Germaanse naam en betekent 'zo sterk als een beer'. Zie ook bij de Beer.

VAN DEN BERG(H);

Deze persoon is afkomstig geweest uit een plaats waar het

woord berg in zit. Bijvoorbeeld 's-Heerenberg, Geertruidenberg, Bergen op Zoom.

Ook het toponiem 'berg' is op diverse plaatsen bekend.

BERTENS;

Zoon van Berten, afgeleid van de pn. Adelbert, 'door adel schitterend'.

VAN BEYSTERVELD(T);

De naam is afkomstig van het toponiem Bijster of Beijster. Het betekent 'slecht, verwilderd, onbegaanbaar stuk land of veld'. De naam Besterd heeft daar ook betrekking op. De persoon heeft gewoond op een slecht stuk land.

BLONDEEL;

Dit is waarschijnlijk een vermannelijkte naam, afgeleid van Blandina, een latijnse naam die betekent 'de vleiende, de vriendelijke.

BOEKHORST;

Afkomstig van het toponiem Boekhorst.

Boek of Boec is een oude naam voor beuk. Horst is een begroeiende hoogte; dus een hoogte begroeid met beuken.

DE BOER;

Deze naam duidt op het beroep landbouwer.

BOGERS - VAN DEN BOGERT - BOGAERS - BOGAARS;

De naam is afkomstig van het toponiem Bogaarde.

De -s duidt op een tweede naamval. De persoon woonde bij een boomgaard.

BOON;

Ook de naam Boons is bekend. Als we uitgaan van Boons, dan zou de -s een tweede naamvals 's' kunnen zijn.

Voor boon kennen we het zuidnederlandse woord 'boen'.

Dit betekent 'vlak land'. De persoon heeft gewoond bij een vlak stuk land.

Ook is het mogelijk dat de naam is afgeleid van de pn. Boye of Bodo.

BOS(CH);

Hier kunnen we de schilder Jeroen Bosch als voorbeeld nemen.

Deze schilder, uit 's-Hertogenbosch, heet eigenlijk van Aken. Hij heeft zich Bosch genoemd om aan te duiden dat

hij te 's-Hertogenbosch woonde.

Al deze namen zullen dus aanduiden dat de persoon afkomstig moet zijn uit een plaats waarin -bosch voorkomt.

BOUMAN;

Dit is een andere naam voor landbouwer. Aan het einde van de vorige eeuw kwam dit woord nog vaak voor om dit beroep aan te duiden.

VAN BOXTEL;

persoon is afkomstig uit de plaats Boxtel.

VAN DE BRAAK;

Afkomstig van het toponiem 'de Braak'. Het betekent 'onbenut liggend stuk land-. In het noorden is het een naam voor een wiel achter een dijk, waar deze eens doorgebroken is.

VAN DEN BRAND;

Brand kan een terrein aanduiden dat telkens weer afgebrand werd om welke reden dan ook.

De pn Brand bestaat ook, maar aan de voorvoegsels te zien hebben we daar hier niet mee te doen.

BRIELS;

Briel is een weide of beemd. We kennen ook het toponiem Den Brielle.

De -s zal van de tweede naamval zijn. De persoon heeft aan of bij een briel gewoond, of hij is afkomstig uit Den Brielle.

VAN DEN BIGGELAAR;

Dit woord bestaat uit bigge- en -laar.

Laar is een open plek in het bos.

Bigge kan afgeleid zijn van een pn. Biggo, Bighard of Bigwald. Het laar van Biggo.

Mogelijk zou het ook een varkenshoeder kunnen zijn, dus een beroepsnaam.

BROCK;

Mogelijk hebben we met een bijnaam te doen. Hij zou afgeleid kunnen zijn van 'broken of Brocken' wat betekent 'breken of schenden van een gebod'. Een broker is een misdadiger.

Een andere mogelijkheid is dat we brock moet broek in ver-

band moeten brengen. Zie hieronder.

VAN DEN BROEK;

Persoon afkomstig uit een broek, moerassig, laag land.

VAN BROEKHOVEN;

Broekhoven is een toponiem dat overal voorkomt, zowel als streeknaam als plaatsnaam. Het betekende hoeve aan of bij de broek.

BULHAM;

Waarschijnlijk een Engelse naam en dus wat moeilijker te verklaren. Ik doe een poging.

Het laatste gedeelte -ham kan afgeleid zijn van 'hamlet' wat gehucht betekent. Dan zal het eerste gedeelte duiden op een pn. Bullo afgeleid van Baldwin of Baldulf.

Mogelijk bestaat er in Groot-Brittannië of Ierland een plaatsnaam Bulham.

BURGERS;

Burger zal wel borger geweest zijn. Een borger is een poorter. Een borger is echter ook een geldschieder. Ik neem aan dat dit laatste bedoeld is. Een poorter behoeft niet nader aangeduid te worden daar bijna iedereen een poorter of borger was.

De -s zou 'zoon van- kunnen betekenen.

COOLS - COLLEN ook met 'K';

De naam is afkomstig van de voornaam Cool of Colen, welke weer afgeleid is van Nicool, Nicolaas.

Nicolaas komt uit het Grieks en betekent 'overwinnaar van het volk'.

COPPENS ook met 'K';

De naam is eveneens afkomstig van een voornaam; Jacob. Deze Hebreeuwse naam betekent 'de Onderkruiper'.

CORNELISSEN ook met 'K';

Hieraan ligt de voornaam Cornelis ten grondslag. Dus zoon van Cornelis. De naam komt uit het Latijn en betekent 'de gehoornde', de naam van een Romeins geslacht.

DE CORT ook met 'K';

Deze naam zal een bijnaam zijn geweest, die waarschijnlijk betrekking had op de lichaamslengte. Mogelijk ter onderscheiding van zijn langere broer?

(K)COUWENBERG;

Couwenberg is een toponiem dat veelvuldig voorkomt. Ook tussen Tilburg en Loon op Zand ligt een terrein dat Kouwenberg heet. Het toponiem Koudenberg bestaat ook. Het woord bestaat uit koud en berg. Berg is duidelijk; met koud wordt waarschijnlijk een erg koude en winderige plaats bedoeld. Om het woord in verband te brengen met de vogelnaam kouw(tje) vind ik te ver gaan.

(K)COX - (K)COKS;

De -s (x = ks) is hier een tweede naamvals s.

We krijgen dan: van de kok.

Dan is kok mogelijk afgeleid van het franse woord coq d.w.z. haan. We krijgen dan: van de Haan.

Dit duidt weer op een uithangbord aan een herberg of wijnhuis. Vele hanen zijn bekend als uithangbord.

Het zo genaamde Haneboek, een boek met de titel 'Vermaakelijke Spreakkunst' waarop een haan prijkte, zal zeker hebben bijgedragen aan de populariteit. Vele boekdrukkers hingen daarop de Haan uit.

Uit een grafsteen te Narbonne, blijkt dat aldaar in de dagen van de Romeinen een zekere Eros L. Afrnius kastelein was in 'de Haan'.

(K)CRIENS;

Dit is de zoon van Crien. Crien is ontstaan uit Crijn.

Dat is weer een afleiding van Quirijn; een Latijnse naam met de betekenis 'dappere strijder'.

Ook de naam Krijnen is hiervan afkomstig.

(K)CROONENBURG;

Is afgeleid van het toponiem Kronenburg. Dit dorp ligt in Nord Rhein Westfalen in West-Duitsland, ten westen van St. Vith in België, enkele kilometers van de Belgisch-Duitse grens.

De naam bestaat uit kroon en uit burg. Burg staat voor burcht, kasteel en kroon is een hoog punt.

Het dorpje Kronenburg ligt grotendeels op heuvels gebouwd. Een steile weg met aan het eind talloze trappen voert naar de ingang van het dorp. Op de hoogste top van heuvels (de kroon) staat een oude burchtruïne, die vroeger met het dorp een sterke vesting vormde. dus Kronenburg is een hooggelegen burcht.

(K)CRUIJSSEN;

Dat is de zoon van Cruijs. Cruijs is afgeleid van de voor-
naam Crispijn. Het is een Latijnse pn. die 'kroeskop' be-
tekent.

Het oudnederlandse woord 'cruus' betekent Kroes (geen drink-
gerei).

-D-

VAN DAL - VAN DAAL;

deze naam is afkomstig van het toponiem dal.

Het betekent laagte. Er bestaat een gehucht onder Wittem (L)
met die naam.

VAN DAM;

Deze naam is eveneens afkomstig van een toponiem nl. dam.
Een dam is een waterkering, ook een verhoogd voetpad langs
het water (dijk). De naam kan afkomstig zijn van het ge-
hucht Dam o.a. onder Assendelft, Oostburg of Ottersum.
Maar het kan even goed overgebleven zijn van een samen-
stelling zoals Amsterdam of Rotterdam.

DAMEN;

Het oud-nederlandse woord dame betekent damhart.

Dan zou het als bijnaam bedoeld kunnen zijn.

Maar mogelijk heeft er oorspronkelijk nog een 'm' gestaan.
Het zou dan Dammen geweest kunnen zijn d.w.z. kinderen van
Dam, een afleiding van Adam. In onze streken zei men vroe-
ger Dammeke.

DEKKERS;

Dat is de zoon van de dekker. Dat is een beroepsnaam voor
riet- of strodekker.

DHOOGHE - D'HOOGHE;

De eerste letter is overgebleven van het Franse de of d'
d.w.z. van. Dus de persoon woonde op of bij een hoogte.

VAN DEN DRIES;

De naam is afgeleid van het toponiem dries.

Een dries is een braak liggend stuk land of onvruchtbare
grond. Overal in het land komt men dit toponiem tegen. In
Goirle kennen we 'Driesenacker' gelgen op de Bakertand.
Maar of dit met een dries te maken heeft is de vraag.

Mogelijk, bijna zeker, hebben we hier te maken met de akker van Dries. Een afleiding van Andries. Ook de naam Driessen is afgeleid van Andries.

Een met gras begroeid dorpsplein werd ook Dries genoemd.

VAN DUN;

Eveneens een naam afkomstig van een toponiem.

Onder Hilvarenbeek ligt een gehucht met de naam Dun. Het ligt in het landgoed 'De Utrecht', bij 'den Bockenreijder'.

Ook onder Girschot ligt een gehucht met die naam.

Het oud-Engelse woord dun betekent aarde hoogte.

Het oud-Nederlandse en Engelse woord dune betekent duin.

Dan zal het toponiem ontstaan zijn door een zandhoogte in het landschap.

VAN DUNGEN - VAN DEN DUNGEN;

Twee namen uit twee verschillende plaatsen ontstaan.

De eerste uit Dongen en de tweede uit Den Dungen.

Maar beide betekenen ze hetzelfde; een oudere naam is

Dongha. dit betekent donk, dit is een zanderige opduiking uit een moeras.

De laatste letter -a is mogelijk ontstaan uit aa, waterloop of watering.

Zowel in Dongen als in Den Dungen is een waterloop, respectievelijk de Donge en de Aa.

VAN DIJCK;

De naam is ontstaan uit het toponiem dijk.

We moeten hierbij niet denken aan de dijken langs onze kust. Hier betekent het een hoger gelegen stuk grond, dat men gebruikte om droog van de ene plaats naar de andere plaats te komen.

In Goirle kennen we verscheidene dijknamen; Beekse Dijk, Goirlesedijk (oorspronkelijk Winnixvoortsedijk), Molendijk, Rielse dijk en tenslotte de Hoge Wal, die oorspronkelijk Rabauwense Dijk heette.

Joseph Wijdemans.

DE KEMPEN EN
ZIJN VOLK -2-

door

Willy van Rooy

Het was in de zomer van '60 toen ik op een mooie dag met mijn brommer ging schilderen; de schildersezels achterop gebonden en het doek op de rug. Ik wilde iets gaan zoeken via Woelde, richting Arendonk.

Op de splitsing bij Ravels-Eël, zag ik over de heg meeneer Zwaan, in die tijd houtvester van Baron de Meester de Betzenbroek, in zijn kwekerij bezig.

'Allee ge gaot er nog 'ns op uit', riep hij.

Toen hij hoorde dat ik nog geen bepaald doel had zei hij: 'Ik wet nog 'n schaoliendak en muren mee duuzend tevrete couleuren, wanneer gelijk naauw de zon erop blinkt. Iet formidaobel zonne.'

Hij wees me ongeveer de weg en zei:

'Ge mot 't daaromtrent nog 'ns vraogen, daar woent 'ne zekere Verachterd.'

Ik was in de bewuste omgeving aangeland, maar kon geen schaoliendak ontdekken. Op een akker waren twee boeren bezig de slootkant zuiver te maken.

Ik informeerde, maar zag direkt aan hun gezichten dat de naam Verachterd voor hun Latijn was. Toen ik echter het huizeke beschreef verhelderde hun ogen.

'Oh jao ... des bij d'n taaiman' zei de eerste.

'Ja ...', zei nummer twee en hij sprong over de sloot om later te kunnen wijzen.

'Das sjuust achter de Caïphas, ge kunt van hier 't kiekenkot zien staon. As ge daor bent, motte 't nog mar 'ns vraoge bij da huizeke achter die hoge poppelieren .. bij de Rosse.'

Ze kregen er waarschijnlijk erg in, dat die namen voor mij vreemde puzzels waren en nummer één zei:

'Jao, wij kennen de meense hier bijnao niemeer mee d'ren echte naam. Dat heet 'ne postman gedaon die hier veul jaoren hee gekome.'

'Was dè nie 'ne postman uit Turnhout?' vroeg ik, want ik ken toevallig 'n postfamilie in Turnhout.

'Hoe was zijne naam?'

'Nee ... nee, hij kwaam uit Aorendonk. Hoe dettie heette? Ik zou 't begot nie wete. Witte gij 't Sjef?'

'Nee, ' zei Sjef, 'wij zeejen er aaltij de "Doopvont" tegen.'

TUSSEN „LEY EN DIE GEMEYNACKEREN „

Een serie voordrachten over de geschiedenis van Goirle, geschreven in opdracht van de Heemkunde kring 'De Vyer Heertganghen', door J.C.J. Hoogendoorn.

ONS EERSTE BEDENHUIS, DE QUARTA CAPELLA

De mensen, die zich in de vroege middeleeuwen in de hertogangen Hoogeind, Abcoven en Ven hebben gevestigd waren van Frankische oorsprong. Zij zijn vanaf het zuiden komen afzetten en zoals we al eerder zagen, moeten deze mensen al christenen zijn geweest, toen zij zich hier vestigden, al zal hun geloof wel met veel heidense gebruiken en bijgeloof doorspekt zijn geweest.

Vóór het jaar 1000 waren er maar weinig kerken hier in Noord-Brabant, maar daarna vooral in de 12e eeuw, splitsen zich overal nieuwe parochies af uit het grote kerkelijke gebied waartoe een plaats behoorde, de zogenaamde 'circumscripties' en dat was wat Goirle betreft het diocesis Luik. Het is ook in deze eeuw dat de parochie-indeling begint.

Zoals boven omschreven moet het ook in Goirle gebeurd zijn, maar er is geen enkel document, dat hiervan zou kunnen getuigen en zo behoort het stichten van Goirles eerste bedenhuis tot de préhistorie van de Goirlese geschiedenis.

Toch is het wel mogelijk om door middel van 'littkens' de ouderdom van een parochie bij benadering vast te stellen. Zo'n litteken ontdekte men in 1896 met de afbraak van de oude Sint Janskerk, die volgens Janson dateert uit 1450, maar hij wijst daarbij op geen enkel document.

Tijdens de afbraak vond men daarbij op 15 meter afstand van de toren, binnen het priesterkoor van de oude kerk, de fundamenten van een oudere kerk, binnenwerks gemeten 13 meter lang en 6 meter breed.

Uit de samenstelling van de fundamenten, die onder andere uit veldkeien bestonden, stelde architect J. Cuypers, ontwerper en bouwer van de nieuwe tegenwoordige Sint Janskerk, vast dat ze uit de jaren 1000 moesten dateren; globaal gezegd eind 11e, begin 12e eeuw.

Behalve genoemd archeologisch litteken wijzen ook andere, zoals bodemgesteldheid en begrenzing, de schutspatroom van de kerk, alsmede de eigen tienden, dat waren in oorsprong 1/10 godelte van de opbrengsten van de aan de kerk geschonken akkers tot onderhoud van de kerk en de priester, erop dat GOIRLE EEN ZELFSTANDIGE PAROCHIE was.

Dat wil zeggen dat de Goirlese kerk niet uit een andere kerk voortkwam, een zogenaamde moederkerk, en wel eens door een Heer kan zijn opgericht.

Zo heel vreemd is dat niet om te veronderstellen, daar wij uit akten uit het begin van de 13e eeuw een adellijk geslacht van Goirle kennen en mogelijk is dat te combineren met het toponiem 'Paley's' aan de 'Wartelberch' nabij de watermolen.

De ligging van de kerk heeft, staande op de grens van de bewoning wel enige nadere verklaring nodig.

De heertgangen 'Hoogeind of Dorp', 'Abcoven' en 'Ven' waren reeds gevormd en de kerk werd op ongeveer gelijke afstand van de bewoonde kernen geplaatst. In de heertgangen zelf was er immers geen plaats, dat was zonde van de grond. Een kerk kan immers met een slechtere kwaliteit grond af; ze hoeft er alleen maar op te staan.

'De Hovel waar de Linde staat' was zo'n plaats, die aan genoemde twee voorwaarden voldeed.

Er wordt wel eens geopperd, dat die Hovel een oude heidense offerplaats zou zijn geweest, doch daar geloof ik minder in. Zij, die de kerk bouwden, waren, zij het dan ook bijgelovige, Frankische christenen, die zich hier in een

Zo moet de Quarta Capella er ongeveer hebben uitgezien
Het woord 'Cappelae' was in de Frankische tijd de naam
van een bidplaats van mindere rang, als tegenstelling
tot de 'Basilica' of 'Ecclesia Matrix', de moederkerk
of hoofdkerk.

praktisch ontvolkt gebied vestigden en hadden derhalve geen herinnering aan oude heidense gebruiken van eerdere bewoners.

Zo'n verhaal past beter bij een missionaris, die daar expresselijk eigenhandig een kerkje bouwt, maar op zo'n geloofsverkondiger in onze streken kunnen wij helaas niet bogen.

Wat we wel uit een register van Tongerlo uit het jaar 1524 weten is, dat de parochiekerk van Goirle in dat jaar nog een 'Quarta Capella' wordt genoemd en als dan waar is wat Nolet Boeren in 'Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen' zegt, dat nog in de middeleeuwen de oorspronkelijke namen werden gehanteerd, dan was de eerste kerk van Goirle, staande op 'die Colle ubi tilia stat' een 'Quarta Capella'.

'Quarta Capella' was de naam van een mindere bidplaats, die het vierde part van de offerpenningen aan de bisschop moest afdragen en dat was de bisschop van Luik, waaronder wij tot 1559 behoorden, onder het dekanaat van Hilvarenbeek, die tot 1614 hier de pastoors benoemde.

Jammer dat we de eerste bedienaren van onze kapel niet kennen, daar het register waarin aantekening werd gehouden van wat elke kerk of kapel moest betalen en wat in werkelijkheid werd afgedragen (Pouillé) pas in 1400 aanvangt.

In die tijd had zich bij de Quarta Capella reeds een heertgang gevormd, want in de cijnsboeken van Brabant lezen we dat in 1380 'de naburen van de Gebuerhovel' 3 shillingen cijns betalen.

Het is ook de tijd dat die Quarta Capella, mogelijk bouwvallig, maar allerwaarschijnlijkst te klein geworden is voor de bevolking van vier heertgangen en men over een nieuw te bouwen bedehuis gaat denken, dat volgens Janson in 1450 tot stand kwam.

Literatuur en bronnen:

1. 'Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle' door H. Janson.
2. 'St. Jan - Oudste parochie van Goirle' door C. Robben en A. Vermeulen.
3. 'Uit de geschiedenis van de Middeleeuwen' door H. Jansen.
4. 'De oorsprong en de geschiedenis van de Brabanders' Kikkent

EEN BRIEF UIT HET LEGER VAN NAPOLEON

Toen Napoleon de dienstplicht invoerde in de door hem bezette landen, wachtte veel jongens uit onze streken een vreselijk lot in den vreemde; jongens van rond de twintig jaar, die meestal waren opgegroeid in een kleine besloten gemeenschap.

Onder de Nederlandse bevolking groeide dan ook de haat tegen de verplichte dienstdiening in de Regimenten van Napoleon. Hierover gaat het volgende gedicht.

Zie, hoe voortwreedst geweld
de weerloze onschuld bukt.
Rampzalige Ouderen, vergeefs is al Uw klagten!
Uw dierbare Zoon wordt aan Uw minnend hart ontrukkt,
om tegen zijnen dank des Dwingelands troon te schragen!

CORNELIS TIMMERS

Zo was dit lot ook bestemd voor een oom van mijn overgrootvader, Cornelis Timmers, geboren op 19 januari 1790. Deze Cornelis was een zoon van Mathijs Timmers en Maria Vennix. Hij had het smidsvak geleerd van zijn vader en dit kwam hem later in Frankrijk goed van pas. Ook in Frankrijk was hij hoefsmid.

In onderstaand militaire paspoort wordt Cornelis uiterlijk duidelijk geschilderd.

Hij was klein van postuur; ongeveer één meter 67. Zijn neus en mond waren van een normaal gemiddelde. Hij had een ronde kin en bruine wenkbrauwen en bruin haar. Cornelis was een jongen met een heldere tint. Op 25 februari 1813 werd hij in Strassbourg ingeschreven bij het 8e Regiment, 5e Eskadron en 10e compagnie onder nummer 3131.

Hierna volgt een brief die Cornelis op 8 april 1813 naar huis schreef in Middelbeers. De transcriptie is van J.L. van Olmen.

<p>N. 3131 <i>Corniers</i> (prénoms) <i>Cornelle</i> fils de <i>Mathieu</i> et de <i>Marie Demuy</i> né le 19 Janv. 1790 à <i>Middelbeers</i> canton de <i>Bincht</i> département de <i>N.-du-R.</i> taille d'un mètre <i>64</i> centimètres, visage <i>oval</i> front <i>roud</i> yeux <i>brun</i> <i>nez moyen</i> bouche <i>prof.</i> menton <i>roud</i> cheveux <i>et</i> sourcils <i>brun</i> marques particulières <i>Coeur clair.</i></p>	<p>Arrivé au Corps le <i>25 février 1813</i> enrôlé volontaire incorporé; venant d conscrit de l'an remplaçant un conscrit de l'an du département d compris sur la liste de désignation du canton de sous le N.° <i>39.</i> son dernier domicile était à <i>Middelbeers</i> département de <i>N.-du-R.</i> profession <i>Maréchal.</i></p>	<p><i>Monsieur le Colonel de Strasbourg</i> <i>Le 9 avril 1813</i></p>
--	--	---

Actum in Strasborg den 8e April anno 1813.

Zeer beminde vader ende moeder ende broeders,
ik laat U edele wete dat ik nog fris en gezond ben het welk
ik ook van U Edele nog hoop en ook met gezondheid te moge
wederkere en nog een te zame te levee.

Den eerste Maart heb ik een brief geschreve en afgestuurd
maar hij is zeker niet ter recht gekomen, waar ik zeer on-
gerust om geweest ben want ik heb daarom zo lang gewagt
met te schrijve. en ik zal op ander tijd zo lang niet meer
wagte.

Maar gij moet in 't korte weederom schrijve hoe het tuijs
nog gaat, want daar denk ik zo menigmaal op hoe tuijs nog
wel mogte weze.

Den derde Maart heb ik een muts en vestje gekrege deze
waare groen en met wit afgezet een zwarte das een lange
beige broek en ook een paar stevels met spore er aan.
En mijn oude klere heb ik ook nog die mag men gebruiken
als men ziek is. En ik heb ook nog een sak met roskamp
borsel en spons gekrege. En daar moet men om 6 ure mede
na de paardestal toe gaan poetse het welk dan duurt tot
8 ure toe en dan moetente gaan exersere tot elf ure toe
en dan krijgt men soep met wittenbrood er in en dan ook
een half pont vleesch.

En dan om twalf ure moeten wij weer met de voete en kara-
bijn exerseere tot 2 ure toe. En dan krijgt men ratolij
dat is arappele gestooft en wat spek er in. En krijgt men
op twe dage een brood van dry pont en dat is zeer goed,
de soep is vet en goed en de ratolij is ook zeer goed.
De levensmiddele zijn zeer goed en men kan het er goed me-
de houde want ik en verlang het nooit niet beter als ik
het tot nog toe heb. Maar de zommige klaage altijd al is
het goed.

Daarom versoek ik van u een brief terug hoe het tuijs nog
gelegen is of gij lieve vader in de smis nog wel werk hebt
en of gij het met mijn broeders wel afkunt en wat voor
nieuws gij tegenwoordig hebt.

en of gij lieve moeder nog afdoet sonder Meijt en ook hoe
het met Sebastiaan Liebrechts nog is, als ook met de andere

de geloot hebbe en ook waar Willem Smolders is gebleve en wat nieuws er nog verder is gebeurd.

Daarom lieve vader en moeder en broeders weent over mij niet meer.

Want ik met er tijd nog hoop aan het werk te kome.

Maar daar zijn er nog te veel, den 10 April zullen er weer vertrekke en dan trekke de smitsgaste al mede

En dan denk ik aan het werk te gerake en alzo ik aan het werk geraak dan kan het gebeure dat ik er nog wel eene jaer verblijf het welk ik ook?

Daar zijn van mijn kamerate daar ik mede opgetrokken ben al veel hier na de arme en nu is er weer gevraagd of wij wilde na de arme trekke en nu trekke er weer veel op de welke de 10 April vertrekke want daar kome zo veel hussaarde bij dat zij in de kaserne niet kunne slape.

De kerk is 't slegste werk dat er is maar eve wel ik heb dog 8 misse gehoord so lang dat gij tuijs voor mij alle weke wilt een misse hore want wij het niet wel kunne bijwone. Maar ik hoop met het hoogtijd van paasen mijn Hoogtijd te houde, maar ik kan den bigtvader kwalijk verstaan.

Daarom schrijft ik het compliment aan de waarde heer pastoor Mulders en zijn meijt als ook het compliment aan de Maire (burgemeester-J.O.) Heuvelmans en zijn vrouw als ook aan zijn geheel huijshoude als ook het compliment aan oomen moeljes nigdjens en neve alle een goede dag, als ook aan alle mijne vrinde en goede kennis een goede dag, als ook aan de gebuure dewelke zo veel voor mij gedaan hebbe veel geluk en zege.

En bijzonder een goede dag aan vader en moeder ende broeders die ik met zo veel moeijte heb moete verlaate dat ik noijt zal vergete maar het baat tog niet daar en is niet aan te doen.

Als geve het God op die alles kan voorzien en ten beste keere. Daarom lieve ouders en broeders en wilt God noijt vergeten. Als hij het zelve eens mogte ten beste kere dat wij nog eens tijd hadde om te zame te leven en te sterve 't welk ik nog eens hoop.

Maar als gij schrijft frankeerd den brief dat doen zij
zeer zeker dan kost het maar vier duijte en anders som-
wijle wel 16 à 20.

En het opschrift moet gij make
Timmers hussard 8 regiment 10 compagnie
garnizoen in Strasborg du partement du bas Rhin
als gij het opschrijft zo maakt dan zal hij niet mankere.

Daniel van de Ven is er ook nog maar hij zal dan 10 ver-
trekke zo de praat gaat na Rusland al waar zij?
Daar trekt zo veel volk door die stat alles na Rusland zo
als de praat nu gaat hebbe zij in Rusland veel verspeelt
zij hebbe de franse drijmaal uijt een stad geslage en dan
liete zij er de zelve weder inkome en anders hoord men in
dit land geen meerder niuws.

Daarom breek ik af met de pen maar niet met hert want als
ik alles zoude schrijven dan zoude mij dan brief te groot
zijn dan groet ik U met deze woorden.

Lof zij Jezus Christus Amen

Ue Dienaar Cornelis Timmers 1813

Er spreekt een groot geloof en berusting uit dit schrijven.
Het tragische is dat cornélis 18 dagen na het schrijven
dan deze brief, op 26 april, aan de koorts is overleden en
aldaar begraven.

Op 22 april 1813 werd hij in het militaire hospitaal te
Strassbourg opgenomen. Het hospitaal staat er nu nog steeds.

De enige troost voor zijn ouders was dat hij niet op het
slagveld gestorven is, wat zeker in die tijd, iets verschrik-
kelijks was.

Het enige wat zijn ouders en de familie als iets kostbaars
bewaard hebben is de overlijdensakte, het schrijven van de
burgemeester van Strassbourg aan de burgemeester van Middel-
beers de met tranen bevelkte brief en een schilderij waar-
op hij geschilderd is, zittend te paard als huzaar.

FRANS TIMMERS.

Strasbourg, le 18 Juillet 1870

Empire

Français.

Le Maire de la Ville de Strasbourg,
Département du Bas-Rhin,
A Monsieur le Maire de Mittelbach
Département des Bouches du Rhin,

Monsieur,

Conformément à l'art. 80 du Code Napoléon, j'ai l'honneur de vous transmettre copie de l'Acte de décès de Comille Timmet,

qui avait son domicile de droit dans votre Commune, et qui est mort à l'hôpital militaire de cette ville.

En l'honneur des vobis, salut.

L'Officier de l'Etat civil,
M. Le Moine

Le Moine

Vertaling van de brief van de burgemeester van Strassbourg
aan de burgemeester van Middelbeers.

Strasbourg, 18 juli 1813.

Keizerrijk

Frankrijk

De burgemeester van de stad Strassbourg

Departement du Bas Rhin

Aan meneer de burgemeester van Middelbeers

Departement du Bouche du Rhin

Meneer,

Conform art. 30 van het wetboek van Napoleon, heb ik de
eer U te doen toekomen een copie van de overlijdensakte
van *Corneille TIMMERS*,
die woonachtig was in uw gemeente, en die alhier is
overleden in het militaire hospitaal.

Ik heb de eer u te groeten.

genoemde overlijdensakte

>>>>

BUREAU
DE
L'ÉTAT CIVIL

MAIRIE
DE LA
VILLE DE STRASBOURG

DÉPARTEMENT
DU
BAS-RHIN.

Registre N.° 319.

Fol. 151.

N.° DE L'ACTE
6el.

Extrait des Registres des Actes de Décès,
aux Bôpitaux militaires.

Déclaration de Décès faite le Vingt Sept Avril mil huit cent trente

Prenant le nom du DÉCÉDÉ Cornille Gimmers,

âgé de Vingt deux ans, Infans

du Huitième Régiment
Cinquième ~~Bataillon~~ ou Division Dixième Compagnie

natif de Mittelberch Département du Bas Rhin.

le Vingt Six du mois Avril
à midi 1830

Relevé par Robelin, Vacant et E. Morin

Collationné,
L'Officier de l'Etat civil,
Charles G. L. Lejay Procureur

E. Morin

DE OLIEMOLEN IN DE DORPSSTRAAT

In 1981 gaf de Heemkundige Kring van Hilvarenbeek en Diessen 'Joannes Goropius Becanus' het boek 'Hildewaren Beke' uit. Het bevat een keur van gedegen heemkundige opstellen over Hilvarenbeek en Diessen en het feitenmateriaal dat daarin wordt aangedragen heeft menigmaal ook raakpunten met de geschiedenis van Goirle. Dat is ook het geval in de opstellen 'De gemeynt en het bouwland te Hilvarenbeek in de 18e eeuw' door J. van Gils en 'De watermolen van Rovert' door Marc Vermeeren.

In het laatst genoemde opstel las ik:

'Volgens sommigen werd de watermolen (de Rovertse) afgebroken en naar Goirle overgebracht. In 1836 vraagt daar een zekere van Broeckhoven vergunning tot het oprichten van een slagmolen in de Dorpsstraat. In die Goolse slagmolen troft ge destijds een balk aan met de naam W. van Gijsel en het jaartal 1764 erin gesneden. Enige van Gijsels hebben tot de mulders van Rovert behoord.'

Bovenstaande mededeling is voor mij aanleiding wat nader op die oliemolen in de Dorpsstraat in te gaan.

De tot nog toe bekende gegevens over die oliemolen kwamen veelal uit de overlevering en dan zijn meestal de hoofdzaken wel historisch, doch de jaartallen en persoonsnamen daaraan verbonden zijn wel eens naast de waarheid.

Bij bovenstaande aanhaling is dat het geval evenals met een artikel over 'De oliemolen', dat in de zestiger jaren verschenen is in het 'Goirles Belang' onder het kopje 'Toponiemen'.

In dit laatste artikel wordt verondersteld dat de Rovertse oliemolen in het begin van de 18e eeuw naar de Dorpsstraat zou zijn overgebracht en dat in het houten raam, waartussen de pletstenen lopen, stond ingesneden

'W. v. Gijsel 1674'.

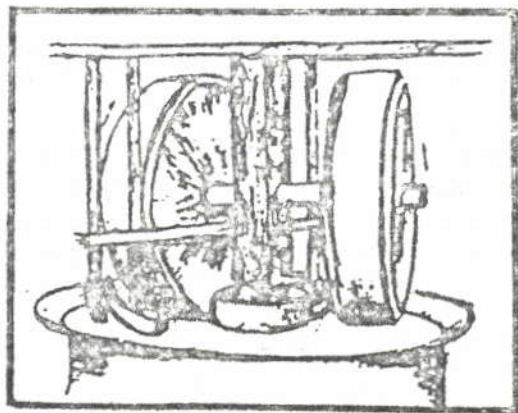
Intussen is er door onze Heemkundige Kring heel wat archiefwerk gedaan en dat heeft wat bedoelde oliemolen betreft wel wat nadere gegevens opgeleverd.

In een Correspondentieboek uit het Archief van de Gemeente Goirle wordt in een brief van 6 augustus 1844, gericht aan de Commissaris van het 2e District te 's-Hertogenbosch, melding gemaakt van een aanvraag tot het oprichten van een 'Ros Oliemolen' en tevens wordt verlof gevraagd om daarmee gerst te mogen wrijven.

Die aanvraag geschiedde niet door een zekere van Broeckhoven, maar door N. Brouwers, alhier. In het procesverbaal van onderzoek wordt gezegd, dat er in Goirle zo'n molen nog niet was.

Nicolaas Brouwers, geboren in 1766, was een zoon van Cornelis Brouwers en deze Cornelis komen we tegen als raadslid en schepen van Goirle; hij overlijdt op 21 september 1834. Op de huizenlijst van 1796 komt Cornelis Brouwers voor als van beroep zijnde landbouwer, wonende Dorpschestraat, terwijl we in de leggers behorende bij de kadastrale kaart van Goirle van 1832 zijn boerderij vinden aangekend omschreven als 'huis, schuur en erve'.

Wanneer de aanvrager van de oliemolen toestemming voor het oprichten van zijn molen heeft verkregen, ben ik in het Gemeente Archief niet tegengekomen, maar wij mogen aannemen dat de molen nog in 1844 of kort daarna in de schuur van Brouwers is opgesteld. In een voordracht van 'zeters', gedateerd 21 januari 1851, komt Nicolaas Brouwers voor en achter zijn naam staat als beroep aangetekend 'oliémole-naar'.

De schuur stond waar zich nu de woningen Dorpsstraat 46-48-50 bevinden en exact op de plaats van huisnummer 50 was eens de molen opgesteld.

Daar is hij na jaren⁴ buiten werking te zijn geweest in de dertiger jaren met de schuur afgebroken door aannemer P. Spapens. Dat kan 1936 of '37 zijn geweest, want de woningen waarvoor schuur en molen moesten verdwijnen werden in 1938 betrokken. De molenstenen zijn door de aannemer in de bouwput achtergelaten, waaruit ze mogelijk nog eens als een oudheidkundige vondst te voorschijn zullen komen.

Afgaande op de balkincriptie 'W.v.Gijsel 1674 of 1764' mogen we wel aannemen, dat de oliemolen afkomstig is van de Rovertse watermolen, maar wanneer Willem in de balk aan het kerven is geweest blijft alsnog een raadsel.

1674 Is voor de van Gijsels te vroeg, daar die pas in de 18e eeuw als eigenaar-molenaar van de Rovertse watermolen komen opdagen.

Het jaartal 1764 - vergeleken met 1674 zijn het dezelfde cijfers alleen in een andere volgorde- zou beter passen bij de naam W.v.Gijsel, doch in het boek 'Hildewaren Beke' staat vermeld, dat de van Gijsels waarschijnlijk al in 1761 de molen verkocht hebben aan Adriaen Huygens en dat die in 1782 nog als mulder wordt vernoemd.

Hoe zit dat dan?

Nu was genoemde Huygens ook mulder op de windkorenmolen te Weelde en als zodanig kan hij wel in 1782 zijn aangeduid en W. van Gijsel is mogelijk na 1761 nog als pachter-molenaar op de watermolen opgetreden en als dat zo is, wel dan kan het jaartal 1764 juist zijn.

Bedoelde opstel over de watermolen van Rovert in 'Hildewaren Beke' eindigt na Adriaen Huygens als laatste molenaar te hebben genoemd, met de slotzin:

'Na Adriaen Huygens vinden we waarschijnlijk nog enkele leden van het geslacht Van Gijsel als molenaar te Rovert.'

*Uit de Roker van
Cees Robben*

*over
Goirle*

HET OUDSTE DOOPBOEK VAN GOIRLE EN WAT DIES MEER ZIJ..

Afgezien van het feit dat het oudste doopboek op meerdere plaatsen een knoeiboel is van jewelste en moeilijk leesbaar, is het toch eerbiedwaardig ... lezenswaardig ... en in zijn geheel een uitdaging voor de argusogen van een oorkondelezer.

De inschrijvingen dateren van even voor 1600 tot + 1635 en zijn meest van de hand van pastoor Peter Vincent van Dun en van zijn neef Vincent van Dun, koster-schoolmeester, te Goirle.

Peter Vincent van Dun is van 1598 - 1635 pastoor van de parochie St. Jan, destijds de gehele parochie Goirle omvattend.

Zijn voorganger, Christiaan Laurentius Daniels heeft ook gebruik gemaakt van dit doopregister, evenals Antony Soffaerts ofwel Schoeffers, die van Dun in 1635 opvolgde.

Tijdens het pastoraat van Antony Soffaerts zien we ook de missionaris Waltherus Beersmans hier rondwaren; ook hij maakt gebruik van het doopboek. Dit vraagt om enige toelichting.

Het Twaalfjarig Bestand van 1609 - 1621 gaf enige verademing in de strijd tussen Spanje en de Noordelijke Nederlandse gewesten. Daarna leefde de strijd weer in alle hevigheid op en het Retorsie-tijdperk bracht nieuwe verschrikkingen. Opgejaagd door de resolutie van 2-12-1636, uitgevaardigd door de Raad van State, werd de geestelijkheid, kloosterlingen inbegrepen, zo goed als vogelvrij verklaard.

Pastoor Soffaerts, evenals vele anderen, duikt onder en leidt een zwerversbestaan. Dit verschijnsel zien wij ook onder de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders.

Michiel Ophoven, Bosschenaar van geboorte, is bisschop van 's-Hertogenbosch geweest van 1625-1637. Na de val van 's-Hertogenbosch in 1629 gaat ophoven in ballingschap en bestuurt vanuit Lier en Antwerpen zijn bisdom. Een enkele keer bezoekt hij nog Den Bosch en sterft op 4 november 1637 te Lier. Tijdens zijn leven was Ophoven hoofd van het mis-siegebied Holland, hiertoe benoemd door het College van

Kardinalen van de voortplanting des geloofs.

Als zodanig benoemde hij missionarissen, 'ieverige werklieden in des Heeren wijngaard', afkomstig uit de reguliere geestelijkheid. Ook onze bovengenoemde Waltherus Beersmans, kapelaan te Middelbeers, behoort tot deze ijverars aan wie Bisschop Ophoven jurisdictie had verleend voor geheel Brabant.

Behalve doop van wettige kinderen, maken wij in het doopboek ook kennis met kinderen verwekt in 'adulterio', dat wil zeggen in overspel. Bij deze kinderen wordt een duidelijk onderscheid gemaakt in kinderen wier vader bekend is en een groep wier vader niet bekend is.

Was de vader van het kind bekend, dan was deze bij de doop aanwezig en legt de verklaring af dat het kind niet tot de armoede behoefde te vervallen. Daarvoor stond hij borg met de goederen die hij bezat of in de toekomst nog zou verkrijgen.

Is de vader van het kind niet bekend dan wordt steeds bij de doopschrijving aangetekend dat het nooit ten laste mag komen van de Tafels van de H. Geest, een kerkelijke instelling met eigen bezittingen die alleen ten goede mochten komen aan arme autochtone Goirlenaren.

Het was de pastoor verboden 'vreemde' kinderen te dopen. Zwangere vrouwen die hier kwamen bevallen moesten op de een of andere manier borg staan dat het kind nooit ten laste zou komen van de H. Geest armen.

Deze opstelling van de Katholieke kerk was, evenals bij de overheid ten opzichte van bastaarden, onechte kinderen, hard en doet niet erg christelijk aan.

Voelde de bastaard zich geroepen tot de geestelijke stand dan was zijn bastaardij een beletsel om zijn 'roeping' te volgen. Dit laatste kwam voor tot ver in de 20e eeuw.

Bastaardij kwam veelvuldig voor, ook onder adel en geestelijkheid. Deze kinderen vonden meestal hun bedje gespreid en veel van deze 'Liebeskinder', Pfaffenkinder' ofwel 'Hübschkinder' hebben het ver geschopt in deze wereld en bekleedden hoge posten zowel bij kerk als wereldlijke overheid.

De volgende bastaarden, vereeuwigd in het oudste doopboek

van Goirle zijn waarschijnlijk niet van hoge komaf, wel gave mensenkinderen die de liefde genoten van een moeder, die geen bastaarden kent.

ENKELE BASTAARDEN TE GOIRLE.

9 - 6 - 1605 HEILKEN JAN GOYARTS is bevallen van een kind. Het is een meisje en heet Oyken. Hendrick Jansen van de Kerckhof is de vader. Hij verklaart dat het kind nooit ten laste zal komen van de H.Geest-armen van Goirle en recht heeft op de erfenis evenals zijn wettige kinderen.

17 - 6 - 1614 JENNEKEN PETER WILLEMS is bevallen van een kind. Het is een jongen en heet Peter. Zij weet niet wie de vader is; zij is 'innocent' ende simpel en kan niet spreken. Peter Willems, de vader van Jenneken verklaart dat het kind nooit ten laste zal komen van de H.Geest-armen van Goirle en daarvoor staat hij borg met als onderpand al zijn goederen. Jan de Bont en Jan Peter Soffers zijn de getuigen. Peter en meter bij de doop zijn Peter Cornelissen en Mayke Jan Jacobs van Dun. Het kind is gedoopt door de koster.

20-12-1618 JENNEKEN DE DOCHTER VAN LENAERT JANSSE VAN NERVEN is bevallen van een 'knechtken' en noemt hem Thomas. Jenneken is simpel, kan niet spreken en haar vader Lenaert Jansse van Nerven, schepen te Goirle, staat borg dat het kind niet ten laste zal komen van de H.Geest-armen van Goirle. Het kind wordt gedoopt door de pastoor Petrus van Dun.

9 - 6 - 1619 NEELKEN DIEELIS, de dochter van de klompenmaker is te Breda bevallen van een kind. Vader is Abraham Lenarts van Utrecht. Het kind heet Anneke. Het is ten doop geheven door Adrianus Antoni Jacobi en Lijsken Jan Jacobs onder voorwaarde dat het niet ten laste zal komen van de Tafels van de H.Geest van Goirle. Getuigen hierbij waren Dominus Hoefkens en meester Vincent van Dun. Het kind is gedoopt in de pastorie. Dit wordt bevestigd door Petrus van Dun, de pastoor.

25 - 4- 1621 JENNEKEN DE DOCHTER VAN LENAERT JANSSE VAN NERVEN Is bevallen van een knechtken en het heet Cornelis. Zij

weet niet wie de vader is, aangezien zij simpel is en niet kan spreken. Het kind wordt ten doop gehouden door Johannes Thonissen en Cornelia Henrici Otten, zijn vrouw, onder voorwaarden dat het niet ten laste mag komen van de H.Geest-armen. Getuigen zijn Meester Vincent van Dun en Johanna Cornelissen. Dit wordt bevestigd door de pastoor, Petrus van Dun.

21 - 3 - 1623. De dochter van Lenaert Jansse van Nerven brengt haar derde kind ter wereld. Zij weet niet wie de vader is; zij is simpel en kan niet spreken. Het kind heet Peterke. Peterke wordt ten doop geheven door Johannes Gijsberts en Anna, de dochter van Walter van Nerven, onder behoud dat het kind niet ten laste zal komen van de Tafels van de H.Geest in Goirle. Getuigen zijn Dominus Hoefkens en Meester Vincent van Dun.

U ziet het, het doopboek bevat een schat van gegevens waar je je vingers aan aflikt.

DE PREEK.

Wij struikelen in dit boek ook nog over een preek, in 't klad, die de pastoor hield in de Kruisdagen, drie dagen vóór Hemelvaart.

De priester trok dan met zijn gelovigen door de akkers, het kruis geheven, vandaar de naam, om Gods zegen over de vruchten der aarde, de gelovigen en de gehele kerk, af te smeken. Tijdens de processie werd de litanie van Alle Heiligen gezongen.

In de preek die toen gehouden is, ongeveer drie honderd en vijftig jaar geleden, wordt de inhoud weergegeven van het evangelie dat op die dag werd gelezen.

'Bemide gelovigen, zet U neder ... luister ... en sluimer niet.

Wie van U sal ene vriend hebben ende sal tot hem gaen inde middernacht ende hem seggen: Vriend leent mij drie brooden, want mijn vriend is vande wech gecomen tot mij, ende ick heb niet dat ik hem voorstellen mochte, ende dat hem van binnen antwoordende seijt, ende wilt mij niet moetelijck wesen. Mijn dorre is nu geslooten, ende mijn kynderen sijn

bij mij inde slaepcamer ick en mach niet opstaen ende 't geven, ende ist dat hij blijft cloppen ick seg 't en sal hij 't hem niet geven, opstaende omdat hij sijn vrient is, nochtans om sijn moeylijckheyt dat hij sal opstaen, ende salder hem geven sooveel alsser hem van noode is, ende ick segge U begeert ende men sal 't geven, soeckt ende ghij sult vinden, clop ende men sal open doen, want al die bidt die ontfangt, ende die soeckt die vint, ende die clopt die sal open gedaen worden.

Maar wie van U begert van sijne vader ende sal hij hem eene steen geven oft eene visch ... sal hij hem voor eene visch een serpent geven, oft begert hij een ey, sal hij hem een scorpioen bieden ...

Aldus ist saeck dat ghij U niet tegenstaende dat ghij quaet sijt, nochtans weet uwe Kynderen goede gaven te geven hoe veel te meer sal U vader van den hemel een goeden geest geven den geenen diet hem bidden. Item om dat de Christen menschen in allen haeren noot altijt tot haer Geestelijcke wapenen haeren toevlucht genomen hebben want het gebet opent de bermherticheijt Godts, die anders over ons gesloten is.

Soo stelt die H. Kerck haer Kynderen tusschen Paesschen ende Sinxen recht voor de Hemelvaert Christi Jesu de en drie Cruijsdagen om datse oock soude moegen aen Godt bewezen gratie genade ende bermherticheijt op datse soude moegen niet ...? voor schade ende ongeluck des lichaems be...? werden maer oock voer verlies van haer vragen op datse mochten begraven worden om te leven met Christus op te climmen in een hemelvaert ende deugdelijck leven om alsoo door den H. Geest te leven in heijlicheijt ende rechtverdicheijt niet eene dach maer alle die dagen haers levens. Nademael dan dat die menschen niet paysen op eenich geijstelijck verlies maer datse meer achten tijtelijcke schade, soo compt den Heer ons dickwils met sijn plaegen besoecken alsoo hijt in tijde vande H. Bisschop Mamertus gedaen heeft. Dese als hij was vermaert in alle heijlicheijt, nochtans heeft hij gestaen in sijn tijt tot Vienna in 't Westrijck groote ertbevinge datter te aerde vielen gheweldige kercken, huysen ende pelleysen daer veel volckx onder versmachte, dese benoutheyt heeft

een geheel jaer geduert, als dat opten Paeschavont als S. Mamaertus gestaen heeft in den dienst Godts soo ist vier vanden hemel gevallen ende heeft verbrant 't conincxpalleys. Daer sijn oock met groote menichte gecomen wilde dieren als wolven beren ende ...? die daer uter stadt haelden niet alleen kijnder ende wuwen maer oock mans hoe sterck datse waren. Als nu desen H. Man sach dat Godt sijn volck soo swaerlijck plaegde, soo heeft hij in sijn bisdom geboden dese drie dagen te vasten op dat die benoude veste ...? mochten Godt versoenen alsoo sij hem met werte wercken ende metten heten ...? vertornt hadden betrouwende dat alsoo Godt de Niniviten in bermherticheijt aengevoert hadden, dat hij toch weders in sijn bermherticheijt sijn ondersaten van alle plagen wilde bevrijden. Alsoo dat Godt altijd inde oetmoedigen? sondaren een wel behagen gehadt heeft alsoo haer ute alle haedre crachten der siele sochten te bekeren, ende dat is dese H. Man niet genoch geweest dat hij dese drie vaste dagen geboden heeft, maer heeft oock geboden datmen dese drie dagen met 'prozessie gaen souden inde welcke men die men die Letanie singen soude, ende als het volck die met alde oetmoedicheijt drie dagen onderhouden hadden soo sijne van Godt verhoert ende vertroest geweest.

Alsoo dat hier aen wel te mercken is dat die wapenen daer haer die genade mede gewapend hebben jegens die rechtmedich h...? Godts geboden inde welcke de poenitenten sijn daer haer die christen nu oock mede...? te behelpen

Ende soo sijn den Evangelist. Gaet

STILSTAAN

IN DE KRUIDENTUIN

HET HUISLOOK

Het is weer zomer in de kruidentuin. Een bezoek aan het heemerf is nu zeker de moeite waard.

Bij het woord zomer dacht ik aan het HUISLOOK, een plant die aan de dondergod gewijd was. De volksnamen zijn dan ook; Donderblad, Donderbaard of Dikblad.

Huislook weerde al het kwaad, maar het christendom veranderde ook deze heilige plant in een duivelsplant.

Huislook werd een heksenkruid, waarmee zij toverden en die zij gebruikte bij de bereiding van de heksenalf. De plant moest wel op donderdag geplukt worden. De dag van Donar.

Men voorspelde er ook de toekomst mee. Waren de bloemen wit, dan was er een sterfgeval ophanden. Bloeiden ze op het dak, dan kwam er een ongeluk.

Ook Albertus Magnus werkte met Huislook bij zijn kruidenonderzoek.

Als je Huislook in de schoorsteen hangt, zal er geen heks je huis binnenkomen.

Bijgeloof ... toch bleef het oude volksgeloof bestaan. Ja, het won zelfs, want op de daken van oude boerderijen zie je hier en daar nog steeds het huislook groeien.

In de tijd van Karel de Grote was het verplicht om Huislook op het dak te hebben; niet als heksenkruid, maar als gelukbrengende plant, die storm en onweer afleidt en het huis voor alle onheil behoedt.

In de geneeskunde werd het huislook ook gebruikt; het sap verwijderde wratten en eksterogen, een brei van fijngemaakte bladeren genas aambeien. Als gorgeldrank hielp het bij maagzweren. Als schoonheidsmiddel werd het sap gebruikt om een mooie huid te krijgen.

HUISLOOK - SEN PERVIVUM TECTORUM L.

behoort tot de vetplantenfamilie

hoogte : \pm 15 cm

oogst : het hele jaar door

gebruikte delen: verse bladeren

vers sap

doel : medische doeleinden

TON SAS

*Donderbare die daar stille
't schamel boerenfolk te willen
't lijvig dakstro ingeklast
waakzaam zit en wortelvast.*

*Angst en vreesloos wonen ze, onder
uw bewaken, voor den donder
viel bij 't vunzig dakstro in
schaloos bleef al 't huisgezin.*

Guido dezelle

MOGEN WIJ ONS EVEN VOORSTELLEN

ONZE NAAM IS:

efficiënt
mabra

assurantiën bv

WAT KUNNEN WIJ VOOR U DOEN ?

WIJ BRENGEN DESGEWENST:

- * ORDE OP ZAKEN VAN UW VERZEKERINGSPAKKET en
- * VERSTREKKEN VRIJBLIJVENDE ADVIEZEN m.b.t.

- * ALLE VERZEKERINGEN
- * BELASTINGZAKEN
- * FISCAAL JURIDISCHE ZAKEN
- * 1e EN 2e HYPOTHEKEN
- * FINANCIERINGEN
- * PERSOONLIJKE LENINGEN
- * CONTINU CREDIETEN

ONZE ERVARING OP HET ASSURANTIEGEBIED STAAT GARANT
VOOR DE JUISTE ADVIEZEN EN BEGELEIDING.

UIT DE GROTE GROEP VAN VERZEKERAARS HEBBEN WIJ ALS ONAFHANKELIJK
ASSURANTIE-ADVISEUR EEN BEWUSTE KEUZE GEMAAKT VOOR HET ONDERBRENGEN
VAN ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN.

De Dieze 73
5052 TN Goirle
Telefoon 013-342183
341791

lid

NBvA

garantie
voor
zekerheid

Dhr. A:M. Brock,
Abcovenseweg 23,
5051 PT Goirle.